

Ціжма Юрій Іванович

викладач кафедри теоретичної та прикладної економіки
ВДНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»

Ціжма Оксана Анатоліївна

викладач кафедри обліку та фінансів
Івано-Франківський інститут менеджменту ТНЕУ

ВІСІМДЕСЯТИЛІТТЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН У СТРУКТУРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Присвячується проф. Копчаку С.І.

Зайнятість є важливою узагальнюючою економічною категорією, що характеризує використання трудового потенціалу держави. Як вагомий макроекономічний показник, безпосередньо пов'язаний зі станом економіки, вона, відбиваючи рівень соціально-економічного розвитку країни, є, водночас, і його фактором і результатом. Зайнятість, розкриваючи один із найважливіших аспектів соціального розвитку людини, пов'язана практично з усіма сторонами суспільного відтворення та умовами життєдіяльності населення. Значною мірою саме від неї залежать якість життя населення та основні параметри демографічного і професійно-кваліфікаційного його відтворення; реальні можливості суспільства постійно підвищувати якість та конкурентноздатність робочої сили тощо.

Зайнятість населення являє собою складну і багатоаспектну економічну категорію, що характеризує дуже важливі соціально-економічні відносини. Вона характеризується через різні аспекти в тому числі через її структуру, тобто ступінь взаємозв'язаних елементів (категорій населення) у складі людських ресурсів.

Слід зауважити, що питання формування структури зайнятості населення повинні стати необхідною передумовою попередження негативних соціальних наслідків економічних перетворень, які здійснюються в Україні.

Структура зайнятості населення – це практична модель, за якої різноманітні типи, форми та види зайнятості розкладається на певні компоненти загальної сукупності для дослідження їх впливу на зайнятість населення та економічну систему загалом.

$$E = \sum_{i=1}^n StE_i^e,$$

де

E – зайнятість населення (employment);

StE – структура зайнятості населення (employment structure);

- s – класифікаційна структура зайнятості населення (classification structure);
- c – компонента кваліфікаційної структури зайнятості населення (component of the classification structure);
- n – кількість компонент кваліфікаційної структури зайнятості населення (number component of the classification structure);

Безумовно, що та чи інша структура зайнятості формується в результаті зрушень в матеріальній базі виробництва, зміни структури економіки, дії цілої низки інших чинників, які більшою чи меншою мірою впливають на розвиток цього процесу. Саме за зрушеннями в структурі зайнятості населення, можна робити висновки щодо тих змін, які відбуваються в структурі господарства країни.

Основною проблемою зайнятості є визначення її раціональної структури. Це можливе лише при добре відлагодженому механізмі управління зайнятістю як у масштабі країни в цілому, так і на рівні окремих регіонів, а також при вивчення змін, які відбулися за останні 80 років на теренах Прикарпаття.

Ці дослідження можна здійснити на основі колективної монографії «Етнічна структура та міграції населення українського Прикарпаття» та сучасних статистичних даних.

Зайнятість населення можна досліджувати за різноманітною структурою, такою як:

- структура зайнятих, розподілених за видами діяльності;
- структура, яка поділяє зайнятих на самозайнятих та найманих працівників;
- структура зайнятих в сільській і міській місцевості та іншими структурами.

Слід зауважити, що Прикарпаття є аграрним регіоном. Тому цілком закономірною тут є висока питома вага зайнятих у сільському господарстві (24,57%), проте за майже 80 років загальна питома вага зайнятих в цій сфері зменшилася більш, ніж на 51%. Це зумовлено розвитком промисловості і відповідно збільшенням зайнятих в цій сфері на 4,25%, виникненням нових сфер прикладання праці, таких як фінансова діяльність та операції з нерухомістю, що в загальній структурі зайняли відповідно 1,27% та 3,74%, збільшенням зайнятих в оптовій і роздрібній торгівлі на 14,85%, розбудовою інфраструктури відповідно зайнятих у сфері будівництва, що в структурі становили 5,32%, змінами в професійно-кваліфікаційній структурі зайнятих відповідно збільшилось зайнятих у освіті більш, як на 9,5%, в охороні здоров'я – на 6,8% та в державному управлінні – на 2,5%. Ці зміни зумовлені НТП, бурхливим розвитком науки, виникненням нових видів сировини, розвитком нових форм господарювання та ін.

Саме виникнення нових форм господарювання змінило структуру самозайнятих та найманих працівників. Якщо самозайнятих в 1931 році було 75,5% то в 2010 році цей показник складав на Прикарпатті 31%, що на 44,5% менше, ніж в базовому році. Також на ці зміни вплинув розвиток підприємництва і підприємства та перехід України на ринкову економічну систему, що збільшило кількість найманих працівників з 24,5% до 71%, тобто на 46,5%.

Вагомі зміни пройшли в структурі зайнятості сільського і міського населення. Урбанізаційні процеси, бурхливий розвиток міст, міської інфраструктури та занепад сільської, формування нових індустріальних міст і розвиток існуючих, занепад сільського господарства, та неспроможність економічної системи здійснити достойну оплату праці сільськогосподарських працівників та інші процеси призвели до перетоку робочої сили з сільської місцевості в міську. Якщо в 1931 році в сільській місцевості на Прикарпатті зосереджувалося близько 80,6% зайнятих, то в 2010 році цей показник склав 56%, що є на 24,6 % менше. Кількість зайнятих в міській місцевості збільшилась і в відсотковому відношенні в 2010 році становила 44% на противагу 1931 року 19,4 %. Ці тенденції можна було спостерігати не тільки в Україні, але й за її межами.

Всебічна оцінка закономірностей змін структури зайнятості населення регіону дає підстави стверджувати, що її регулювання вимагає комплексного підходу шляхом поєднання зусиль держави та місцевої виконавчої влади.

Формування механізму регулювання структури зайнятості населення повинно відбуватися за регіональним принципом. Головні засади і напрями її регулювання повинні бути загальнодержавними, а конкретні його механізми повинні розроблятися для кожного регіону з урахуванням специфіки, стану та перспектив соціально-економічного розвитку території.

Регіональна концепція повинна спрямовуватися на досягнення таких стратегічних цілей, як формування соціально орієнтованої зайнятості з досягненням її продуктивності, ефективності, раціональності, та відповідної її структури оптимальний регіонально-галузевий розподіл трудових ресурсів відповідно до існуючих суспільних та індивідуальних потреб, а також рівня розвитку продуктивних сил; економічну доцільність кожної структурної одиниці господарського комплексу і кожного робочого місця.

Література:

1. Копчак С.І. Етнічна структура та міграції населення українського Прикарпаття: (статистично-демографічне дослідження) / С.І. Копчак, В.І. Мойсєєнко, М.Д. Романюк. -Львів: Світ, 1996. -284с.
2. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації і перспективи / С.І. Бандур, Т.А. Заяць, В.І. Куценко, та ін. Заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 760 с.
3. Статистичний щорічник Івано-Франківської області за 2009 рік. Івано-Франківськ, 2010.-530с.
4. Ціжма Ю.І. Концептуальні основи дослідження структури зайнятості населення: V Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні наукові досягнення – 2010» (Чехія, м. Прага 27.01.2010 – 5.02.2010 року) с. 3-5